

Täysistunto

Tiistai 13.2.2024 klo 13.58—18.23

6. Valtiontalouden tarkastusviraston kertomus eduskunnalle puoluerahoituksen valvonnasta 2022

Kertomus K 6/2023 vp

Valiokunnan mietintö TrVM 4/2023 vp

Ainoa käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Käsittelyn pohjana on tarkastusvaliokunnan mietintö TrVM 4/2023 vp. Nyt päätetään kannanotosta kertomuksen johdosta.

Tämän esittelee meille valiokunnan puheenjohtaja Ojala-Niemelä. Olkaa hyvä.

Keskustelu

17.33 **Johanna Ojala-Niemelä sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Puoluelakiin sisältyy puolueita ja puolueyhdistyksiä koskevia velvoittavia säännöksiä puoluerahoituksen avoimuudesta. Puoluerahoituksen avoimuuden arvioidaan lisäävän luottamusta poliittiseen toimintaan ja parantavan siten myös äänestysaktiivisuutta.

Valtiontalouden tarkastusviraston lakisääteisenä tehtävänä on valvoa puoluerahoitusta. Tarkastusviraston valvottavia ovat puoluelain perusteella puolueet, avustuspäätöksessä mainitut yhteisöt ja puolueiden lähiyhteisöt. Vuonna 22 valvottavia oli yhteensä 152.

Tarkastusvirasto valvoo puoluelain tarkoittamaa tukea, vaalikampanjan kulujen rahoituksen ilmoittamista sekä näihin liittyvien asiakirjojen laatimista ja toimittamista koskevien säännösten noudattamista valvottavien yhteisöjen toiminnassa. Tarkastusvirasto toimii myös puoluelain tarkoittaman valtionavustuksen valvojana. Eduskunnassa edustettuina oleville puolueille maksettavan valtionavustuksen eli puoluetuen valvonnassa tarkastusvirasto tarkastaa, onko valtionavustuksen käytössä ja käyttöä koskevassa raportoinnissa noudatettu puoluelain säännöksiä ja avustuspäätöksen ehtoja. Vuonna 22 yhdeksällä eduskunnassa edustettuna olleella puolueella on ollut oikeus valtionavustukseen.

Tarkastusviraston mukaan puoluerahoitusta koskevat ajantasaiset ilmoitukset ovat täydennysten jälkeen olennaisilta osin oikein ja antavat tarkastettujen yhteisöjen saamasta tuesta olennaisilta osin oikeat tiedot. Viraston mukaan puolueet, niiden piiri- ja naisjärjestöt sekä lähiyhteisöt noudattavat rahoitussäännöksiä pääsääntöisesti hyvin, tosin puutteitakin tuli valvonnassa esiin. Niitä myös korjattiin runsaasti valvonnan aikana. Tarkastuksessa havaittiin myös joitakin puoluelain tukea koskevien rajoitusten vastaisia tukisuorituksia. Vuonna 22 ilmoitettiin tukisuorituksia tarkastusviraston ylläpitämässä verkkopalvelussa yhteensä noin neljä miljoonaa euroa. Valvottavat voivat tehdä ajantasaisia ilmoituksia vastaanotetusta tuesta myös takautuvasti. Vuoden 22 tarkastusten aikana ilmoitusrekisteriin lisättiin ajantasaisia ilmoituksia takautuvasti yli 150 000 euron edestä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 4/2024 vp

Saamansa selvityksen perusteella tarkastusvaliokunta toteaa, että tarkastusvirasto tekee hyvää työtä puoluerahoituksen valvonnassa. Valvonta toimii valvottavien näkökulmasta hyvin ja joustavasti. Virasto myös neuvoo ja tukee tarvittaessa ilmoitusten laatimisessa.

Puolueissa oleva rajausta jättää tarkastusviraston valvonnan ulkopuolelle suurimman osan puolueyhdistyksistä. Tarkastusvirasto katsoo, että sen valvontatehtävää tulisi laajentaa koskemaan myös paikallisyhdistyksiä rahoituksen läpinäkyvyyden parantamiseksi. Valiokunta pitää rahoituksen läpinäkyvyyttä tärkeänä asiana ja suhtautuu siltä osin myönteisesti viraston valvontaoikeuden laajentamiseen. Valvontaoikeuden laajentamista harkittaessa valiokunta korostaa kuitenkin sitä, että byrokratiaa ei pidä lisätä ja tulee huolehtia myös siitä, että osallistumisen kynnyksen paikallispolitiikkaan ei nouse.

Tarkastusvaliokunta kiinnittää mietinnössään huomiota myös puolue- ja vaalirahoituslakien kehittämiseen. Valiokunta on tuonut aiemmissa mietinnöissään usein esiin vaali- ja puoluerahoituslainsäädännön kehittämistarpeita ja esittänyt, että ehdokas-, luottamushenkilö- ja kansanedustajamaksuja ei pidettäisi puolueelle annettuna tukena ja että tältä osin täsmennettäisiin puoluelain luetteloa asioista, joita ei pidetä tukena. Pääministeri Orpon hallituksen ohjelmaan sisältyy kirjaus siitä, että päivitetään puoluelain luetteloa asioista, joita ei pidetä tukena. Tarkastusvaliokunta jää odottamaan näitä säädösmuutoksia ja tulee palaamaan asiaan käsitellessään vaali- ja puoluerahoituksen valvontaa koskevia tarkastusviraston kertomuksia.

Tarkastusvaliokunnan päätösehdotus: ”Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 6/2023 johdosta.” Valiokunnan kannanottoehdotus: ”Eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.”

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Kiitoksia esittelystä. — Seuraavaksi edustaja Peltonen.

17.38 Eemeli Peltonen sd: Arvoisa puhemies! Aivan aluksi haluan lausua kiitoksen valiokunnan puheenjohtajalle ja koko tarkastusvaliokunnalle tästä hyvästä kertomuksesta koskien vaalirahoituksen valvontaa vuodelta 2022, jonka Valtiontalouden tarkastusvirasto on suorittanut.

Mehän kävimme tästä kertomuksesta lähetekeskustelua tuolla viime vuoden puolella, ja silloin nousi tästä salista hyvin puheenvuoroissa esiin erilaisia kehityskohteita vaalirahoitusvalvontaan ja tähän lainsäädäntöön, joka on hyvällä tasolla tällä hetkellä, mutta kiistatta sieltä löytyy myös kehittämiskohteita. Aika monessa puheenvuorossa nousi yli puoluerajojen esiin ehdotus siitä, että määrättäisiin lainsäädännössä pakollisiksi nämä ehdokkaiden vaalirahoituksen ennakkoilmoitukset, jotka tällä hetkellä ovat siis vapaaehtoisuuteen perustuvia. Nehän ovat se ainoa tapa, jos ehdokas on tämän vapaaehtoisen vaalirahoituksen ennakkoilmoituksen tehnyt, äänestäjälle ikään kuin ennen sitä omaa äänestyspäätöstä käydä tarkastamassa, mistä kukin ehdokas on vaalirahoitustaan kerännyt.

No tämä sama ehdotus toistui myöskin viime perjantaina, kun käsitelimme vuoden 2023 vaalirahoitusta ja VTV:n siitä tekemää vaalirahoitusvalvontaa. Silloinkin toistui jälleen esitys siitä, voitaisiinko nämä ennakkoilmoitukset vaalirahoituksesta tehdä kaikkien ehdokkaiden osalta pakollisiksi. Tämä olisi kiistatta sellainen toimenpide, joka varmasti lisäisi avoimuutta vaaleissa. Se lisäisi myöskin luottamusta tähän vaalirahoitusjärjestelmään, joka meillä on, ja mahdollistaisi äänestäjille sen, että ennen kuin he sen ainokaisen,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 4/2024 vp

kalliin äänensä vaaleissa antavat, niin he voisivat tämän varmuuden siitä rahoituksesta saada tutkimalla ehdokkaansa ennakoilmoituksen.

Olisinkin tässä tahtonut vielä valiokunnan puheenjohtajalta kysyä, että kun te käsittelette tätä kertomusta ja siellä näitä kehittämiskohteita vaalirahoituslainsäädäntöön liittyen ja niitä mietintöönkin on hyvin nostettu, niin nousiko tämä ennakoilmoitusten tekeminen pakolliseksi esiin näissä keskusteluissa ja olisiko se sellainen, jota valiokunta voisi suosittaa.

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Haluaako valiokunnan puheenjohtaja Ojala-Niemelä vastata? — Olkaa hyvä.

17.40 Johanna Ojala-Niemelä sd: Arvoisa rouva puhemies! Kyllä tästä keskusteltiin. Tämän ennakoilmoituksen esimerkiksi noissa vuoden takaisissa eduskuntavaaleissa jätti vapaaehtoisesti 44 prosenttia. Tämä trendi on ollut koko ajan laskeva, ja se on tietenkin huolestuttavaa, kun tämän pitäisi päinvastoin olla nouseva. Siellä korostettiin myös sitä, että on jotenkin hankalaa tehdä tätä ennakoilmoitusta etukäteen, kun ei ole vielä tiedossa kaikki saatu vaalituki ja sitten se, mihin kohteeseen nämä osoitetaan. Mutta kyllä tästä keskustelua oli, ja pidän tätä edustaja Peltosen näkemystä tässä asiassa ihan kannatettavana.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi kertomuksen K 6/2023 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.